

Nr 273.

Av herr **Lindhagen**, om *egnahemsrörelsen och skogsvården*.

Det har redan i en föregående motion erinrats om det naturliga sambandet mellan skogen och jordbruket i största delen av vårt land. De behöva varandra ömsesidigt. Därför har det alltid varit ett gammalt svenskt program: »bruka jorden, vårda skogen». Beträffande rangplatser mellan de två näringarna äro folken och historien eniga om, att jordbruket är en högre kultur än skogsvården. Det är påtagligt att det årliga skördandet av säd, gräs eller rotfrukter på ett tunnland odlingsbar mark är en till arten högre och till avkastningen rikare kultur än utsikten att i allra lyckligaste fall vart femtionde år få avverka det antal träd, som kunna uppväxa på samma område. Våra skogsvårdsförfattningar föreskriva också att de ej gälla då det kommer an på att förvandla skogsmark till åker och trädgård. Jordbrukskulturen går med andra ord före skogskulturen. I anslutning härtill inleddes också norrlandsmotionen av 1901 med följande ord: I en avhandling från medlet av sjuttonhundratalet om uppodlingsmöjlighet i lappmarkerna yttras, att »evad okunnigheten och villfarelsen må hava att förebära, så måste jordbruket såväl i lappmarken som annorstädes anses för basis till all hushållning, som man vill skall äga bestånd och varaktighet».

Jordbruket behöver som sagt också skogen för husbyggnad, bränsle, gärdsel och redskap, och i all synnerhet måste det vara vän med skogen i vårt kalla klimat. Men så uppträdde plötsligt trävarukonjunkturerna och i deras följe en främmande stormakt, trävaruindustrien. Denna hade enligt sakens natur icke någon moderlig omtanke om de båda syskonen utan såg styvmoderligt ned på jordbruket. Skogen var ju dess guld och därmed följde även socialt inflytande. På höjderna började man förbereda sinnena på att skogen var den förnämligare. Skogsbolagen krävde rätt att dominera och lägga under sig de gamla hemmanen. Skogsvården blev det enda och förnämsta, och för dess triumftåg fick jordbruket vika.

Den gamla lagkommittén framhöll emellertid såsom »nödvändiga villkor för människosläktets framsteg i sann bildning, att de borgerliga lagarna i fråga om fasta egendomars fördelning mellan enskilda byggdes på rättvisa och säkra grunder». Säkerligen ingick i kommitténs tal om sann bildning den meningen, att det även finnes annat, som bör få växa i landet, än tallar och granar, och att det gives andra samhällseliga värden att taga vara på än hastig vinst på handel med trävaror.

Sålunda uppflammade den stora striden mellan skogen och åkern, vilka

av naturen skapats att vara goda vänner. En politisk fråga blev då att resa ett värn för tillfället kring åkern, kring odlarens spadttag genom seklerna. I norrlandsmotionen uttrycktes det bland annat så: »Frågan gäller icke här ett antingen för eller emot kapitalet. Att detta genom tillgodoseendet av sin egen nytta även kan fylla och fyller en allmän uppgift, vill ingen bestrida. Men det skall då komma över landet som ett sakta befruktande regn och ej såsom en stormflod, vilken sköljer bort gammal kultur och århundradens förutseende.»

När sedan den första förskansningen till skydd för åkern blivit rest genom 1906 års förbudslag, syntes tiden vara inne att räcka handen åt den besegrade skogen och giva ett erkännande åt de ofantliga värden i både ekonomisk och andlig kultur, som skogen förborgar i sina grönskande gömslen. Visserligen hade år 1903 antagits en lag om vård av enskilda skogar. Men denna betecknade ju blott en första ansats. År 1907 motionerade jag därför i riksdagen om åtskilliga statsåtgärder i syfte att befrämja värden av enskildas skogar. Denna framställning, som motiverades i ett sammanhang, sönderdelades i tolv särskilda motioner. Ämnet uppdelades i fyra grupper av statsåtgärder, nämligen beträffande enskilda skogsmarkens förvandling till allmänna skogsmarker, däri även ingick expropriation av kalmarker och annan ödelagd skogsbördig mark i och för skogsodling, dels beträffande uthållig skogsskötsel på enskildas skogar av större omfattning, dels beträffande skogens återväxt på enskildas skogsmarker, dels beträffande åtgärder i övrigt i fråga om den enskilda skogshushållningen, däri bland annat ingick åtgärder för att undervisning i skogsvård i förening med anordnande av planteringsdagar måtte äga rum vid rikets folkskolor och elementarläroverk. Åtskilligt bifölls av andra kammaren. I första kammaren godtoges endast planteringsdagarna. Det var det liberala genombrottet, stött på de radikala småbönderna samt resterna av det gamla lantmannapartiets anda, som under dessa tider värnade åkern och på samma gång ärade skogen.

Dessa tider äro nu förbi. Ett nytt industriellt genombrott i följd av de svindlande nyaste upptäckterna börjar åter dominera terrängen, på samma gång den allmänna uppmärksamheten fångslas av det aldrig upphörande inbördeskriget mellan industriens arbetsgivare och arbetstagare. Återigen börjar åkern få det trångt ungefär på samma sätt som vid tiden för norrlandsfrågans uppsegling. Samma förhåvelse och nedblickande på spaden och samma förströdda likgiltighet för jordbrukarhemmen. Det gamla ropet om att skilja skogsmarken och inägorna kommer tillbaka. Även husbehovsskogen är ett obehörigt tillskott till jordbruket. Samhällets tinnar gå fortfarande i spetsen för idéerna och aktieägarna utstaka praktiken.

Det gäller nu sålunda åter att värna om samhörigheten mellan de båda näringarna. Man kan arbeta för båda var för sig, vilket dock ej må ske genom underskattande av den andra. Därför väckte det tillfredsställelse, när förre statssekreteraren Sköld i år upptog det gamla skogsvårdsproble-

met ur vidare synpunkter med instämmande i syftet från skilda parti-riktningar, och jag gav även uttryck däråt. Men när jag sedan fick del av motiveringen, föll det en skugga över det viktiga förhållandet. Detta av två anledningar.

Den stora kommittén för främjande av den enskilda skogshushållningen av år 1896 (F. von Essen, Hugo Tamm, Bernhard Martin, A. Asker, C. M. Sjögren. C. H. R. Rappe och Olov Jonsson i Hov) ifrågasatte särskilt ingripande mot skogar av större omfattning och grundade denna uppfattning på det enhälliga uttalande, »att man ej kan vänta några tillfredsställande resultat av den privata skogshushållningen, varemot staten enligt alla länders erfarenhet vore den yppersta skogsägaren». På detta ömdöme voro även mina skogsvårdsmotioner från år 1907 i en huvudpunkt grundade. Efter detta borgerliga uttalande kommer nu Sköld och framhåller såsom det viktigaste för skogsvården, att skogarna sammanföras till större komplex under kapitalstarka brukare eller, såsom han också uttrycker sig, att huvudparten av våra skogstillgångar få komma i händerna på ett fåtal kapitalstarka korporationer.

Men än mer. »Denna utveckling», säger motionären, »bröts av statsmakterna, som av intresse för bibehållande av en självägande bondebefolkning i de norra landsändarna genomförde den så kallade norrlandslagstiftningen och därigenom förhindrade vidare koncentrerings av Norrlands och praktiskt taget även Svealands skogstillgångar. Här ha alltså statsmakterna i ett socialt intresses namn förhindrat en naturlig utveckling till skogsbrukets rationalisering». Man hade också, framhåller motionären, i en snar framtid kunnat få bevittna även i södra Sverige »samma utveckling till samlandet av större skogskomplex, om lagstiftningen ej lagt hinder därför, som på sin tid skedde i Norrland». Härtill fogar motionären följande erinran: »Men en konsekvens av nu antydda politiker bör vara, att statsmakterna försöka att på andra vägar skapa förutsättningar för ett bättre utnyttjande av landets produktiva skogsmark. Om staten i ett socialt syfte hindrar den ekonomiska utvecklingens fortgång och därmed försämrar landets försörjningsmöjligheter, bör staten också ha skyldighet att genom en aktiv näringspolitik så långt möjligt lindra verkningarna».

Detta är tydligt nog. En diskussion, som ägde rum vid ett möte med socialdemokratiska föreningen om ifrågavarande motion, bragte full klarhet. Skogsvårderna äro de förnämsta. Kapitalet är banbrytaren. »Stor-norrland» spökar. Allmogeskogarna och även allmogens husbehovsskog utgjorde det största missförhållandet. Allmogens uppgifter och existensberättigande övertäckas i varje fall föga i samband med skogsfrågan. Och dock är det allmogen, som producerar våra livsmedel. När skörden slår fel i Norrland, har eländet blivit mångfaldigt större däruppe än de olyckor, som skapas av nergående trävarukonjunkturer.

Ämnet är omfattande. Motionstiden förbjuder vidlyftighet. Jag får

begränsa mig till vad som står i omedelbart sammanhang med egnahemspropositionen.

Jordbruket behöver i vårt kalla klimat husbehovsvirke. Hur det ordnas därmed uppstå skuggsidor, som ju vila över de flesta mänskliga verk. Saken har ordnats olika. En utväg är servitutsrätt till virke ur andras skogar. Många tilldelningar ha skett och ske på sådant sätt, och propositionen synes ej ta avstånd därifrån. Olägenheterna äro stridigheter mellan jordägaren och skogsägaren. Småbönderna bli utsatta för frestelsen att stjäla virke och befolkningens karaktärsdaning äventyras. Ofta har överklagats, att skogen avverkas, så att husbehovet ej kunnat uttagas, och det har understundom motionerats härom i riksdagen utan resultat. En annan utväg är att förlägga husbehovet till allmänningar. Det gick bra i gamla tider, då befolkningen var ringa och var och en tog vad han tyckte utan uppsikt av ämbetsmän. Nu måste det skapas kontroll och således även byråkrati, som tillika äter på kapitalet. Måktiga hinder resa sig mot själva skapandet av sådana allmänningar. Det ifrågasättes dock ofta sammanförandet av större egnahemsanläggningars husbehovsskog till allmänningar, vilket även förordas av jordkommisionen.

Inför dessa vanskligheter har man stannat vid att såsom regel fortfarande lägga ett husbehovsskogsområde till fritt förfogande i sambruk med jordbruket. Detta ställer sig enklast och naturligast.

Det säges nu häremot teoretiskt, att för ett rationellt skogsbruk fordras större arealer. Detta är i och för sig ej avgörande, då mången annan hänsyn också måste tagas. Erfarenheterna ha för övrigt givit högsta betyget åt det intensiva kinesiska jordbruket. Skulle man då icke också kunna tänka sig med tiden ett kinesiskt skogsbruk på små lotter? Det förevisades en tid ett mönstersmåbruk vid Lamhult i Småland. Jag var också där och brukaren utvecklade för mig fördelen av det kinesiska skogsbruket. Även det kunde ordnas rationellt, sade han. I stort och i smått tillgodogör sig ock brukaren på ett ekonomiskt sätt allt avfall. Detta senare ligger däremot till ingen eller ringa nytta på de stora stats- och bolagsskogarna. Om betets förskräckliga verkningar på våra ofantliga skogsvidder utspridas också en del legendbildningar, men givetvis är det ekonomiskt, om med tiden en koncentrerad betning å därtill iordningställda områden nära gården kan åstadkommas.

Skuggsidan med husbehovsskogen är, att den fattiga brukaren lätt förgriper sig på skogskapitalet för bestridande av sina kontanta utgifter. Detta gör emellertid också de stora enskilda skogsägarna med ännu mer förödande verkan för det levande släktet, när de leva eller spekulera över sina tillgångar. Det finnes ingen vån att hindra detta annat än genom skogsvårdslagar och ett individuellt upplysningsarbete. På den förra vägen göres ju åtskilligt. Den senare åter försummas uppenbarligen försmåbrukarna. Propositionen ägnar några ord åt »egnahemsorganisationens upp-

lysnings- och rådgivningsverksamhet». De kolonisationssakkunniga ha uppdragit allmänna riktlinjer för den upplysnings- och rådgivningsverksamhet, som det ansågs vara av vikt att få utförd genom den av dem föreslagna reformerade egnahemsorganisationen. Detta gäller dock så vitt man kan se upplysning om jordbrukets skötsel, sammanslutningar för inköp och försäljningar samt villkoren för erhållande av lån och råd för bildande av jordbruk m. m. dylikt. Departementschefen har emellertid avstått från att underställa riksdagen något förslag i dessa avseenden, vilket han ansett ej vara av nöden. Det är väl dock av behovet påkallat att omsider skänka upplysning även om skogsområdets rätta skötsel.

En annan fråga som sammanhänger med propositionen är införandet av uthållig skogshushållning på större enskilda skogar. Därigenom bevaras kapitalet, som lär minska även på dessa skogar, åtminstone mångenstädes. Därigenom bliver bland annat en följd, att varaktigare arbetsförtjänst i skogarna bevaras åt ortsbefolkningen. Skölds motion går ju närmast ut på att förhindra arbetslöshet och propositionens förslag bygger på, att de tillskapade nya jordbruken skola under vissa svåra förhållanden påräkna arbetsförtjänst i de större skogarna. Vid sekelskiftet vanns upprepade gånger en borgerlig majoritet i andra kammaren för ett sådant förslag. År 1923 vann ett sådant förslag, innefattande ett frambärande av jordkommissionens hemställan, understöd i utskottet av allenast fyra socialdemokrater. Den jordbruksminister, som nämnda år framlagt en skogsvårdsproposition, tog däremot avstånd däri. När frågan sedan återkom i riksdagen år 1927, var det ingen i utskottet eller riksdagen mer än motionären, som fällde en län för denna ur skogsvårdens, industriens, nationalekonomiens, ortsbefolkningens och arbetstillfällenas synpunkt viktiga sak. En ledamot av jordbruksutskottet sade mig dock, att han slagit ett slag för saken inom vederbörande avdelning i utskottet och hoppades det bästa av utgången. Denne man var Ingeström, som i dag meddelas ha avgått med döden. Man kan säga, att med honom gick bort den siste liberale jordpolitikern.

På grund av vad sålunda anförts och under förhoppning, att det ostridiga i Skölds motion skall få göra sig gällande med beskärning av det stridiga, hemställes,

att riksdagen med anledning av egnahemspropositionen ville besluta sådana ändringar och tillägg i förslaget,

1) att egnahemsrörelsens upplysningsverksamhet utsträcker att omfatta även småbrukarnas undervisning i skogsvård, och detta icke minst på husbehovsskogsområdena;

2) att i den mån småbrukarnas rätt till husbehovsvirke tillgodosetts genom servitut på enskild skogs-

mark, vartill egnahemsverksamheten också medverkat, lagbestämmelser måtte antagas, som skydda jordbrukaren mot att berövas sin rätt genom att skogsägaren avverkar skogskapitalet; samt

3) att lagbestämmelser om uthålligt skogsbruk på större enskilda skogar beslutas i syfte bland annat att trygga de genom egnahemsverksamheten tillkomna småbruken att vid behov kunna erhålla varaktig arbetsförtjänst genom skogsarbete.

Stockholm den 16 mars 1928.

Carl Lindhagen.